

ENTRE**COMP**EDU

Модул 1: Претприемачко учење и разбирање

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

EntreCompEdu is co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union. The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Содржина

Модул 1 Вовед	3
1.1 Познавање на претприемничко образование	4
1.1.1 Зошто сите разговараат за тоа?	4
1.1.2 Што значи тоа за едукацијата и обуката.....	6
1.1.3 Како се користи EntreComp во вашата земја?	10
1.2 Вреднување на претприемачката едукација за сите.....	13
1.2.1 Вреднување на претприемачките компетенции кај вашите студенти 13	
1.2.2 Вреднување на претприемачкото образование за вашата настава ...	14
1.3 Разбирање на начинот како студентите развиваат претприемнички компетенции	20
1.3.1 Водечки принципи на ефективна претприемачка педагогија.....	20
1.3.2 Како теориите за учење се поврзуваат со претприемачкото образование.....	26

ГЛЕДАЊЕ - Модул 1 Вовед

Видео вовед во Модул 1

Линк <https://www.youtube.com/watch?v=GUXQh4yBAwA>

1.1 Познавање на претприемничко образование

1.1.1 Зошто сите разговараат за тоа?

Во последните децении, брзите и длабоки глобални општествени, технолошки и еколошки промени ги поттикнаа креаторите на политиките и едукаторите да размислуваат за целите и содржината на образованието, како итноост за прилагодување и усогласување кон таквите промени. Постои зголемен консензус дека ова го надминува пренесувањето на знаење и води кон подготовка на студентите со комплетни животни вештини: кон исполнување на нивниот потенцијал како активни граѓани и нивно остварување во рамките на светот на бизнисот.

АКТИВНОСТ

ПОГЛЕДНИ - Развој на вештини Шкотска - Иднината на работата

Link: <https://www.youtube.com/watch?v=ITJUQre19Mg>

ВИДЕО ТРАНСКРИПТ:

Идни работни места и индустрија: реагирање на брзината на промените.

Работата ќе се промени засекогаш.

Всушност промената веќе започна.

Сè започна со автоматизацијата во производството.

Големите податоци, и сега вештачката интелигенција - или „АИ“.

Најдобриот АИ судија е скоро ист како човек.

Во 79% од случаите се согласува со искусни судии.

Оваа година, целосно управувано возило TESLA ќе патува од ЛА до Њујорк.

Податоците на облак ги учат машините да станат попометни - веднаш.
Секој ден создаваме 2,5 квинтилион бајти на податоци.
90% од податоците во светот денес се создадени само во последните две години.
Во минатото, една иновација водеше кон следната.
Стапката на промена е експоненцијална.
Светот се менува, климата се менува.
И населението старее.
Можете ли да замислите каков ќе биде светот за една деценија од сега?
Едно е сигурно. Не можеме да живееме и да работиме како што работиме денес.
2 од 3 деца кои започнуваат основно училиште ќе имаат работа што денес не постои.
„На мојата генерација ѝ беше лесно. Требаше да најдеме работа. Нашите деца ќе мора да измислат работа“. Томас Фридман.
Новите работни места ќе ги срушат постојните граници.
Она што го правиме ќе се промени. Како го правиме тоа, ќе се промени уште повеќе.
Скоро половина од Американците ќе бидат самовработени до 2021 година.
Технолошките промени се случуваат се побрзо. Но, човечкиот капацитет се бори да одржи чекор.
Одговорот: продолжете да учите во свет кој никогаш не престанува да се менува.
Технологијата може да ја замени физичката и менталната работа.
За да напредуваме, треба да развиеме уникатни човечки способности.
Креативност. Чувство. Интегритет. Учење. Љубопитност.
Не можеме да седиме настрана и да дозволиме промената „едноставно да се случи“.
Луѓето со соодветни квалитети ќе напредуваат во оваа комплексна иднина.
Тие ќе помогнат да се одржува конкурентна економија за Шкотска.
Во технолошка иднина...
Дали одговорот е да станеме почовечни?

Кои се вештините што им се потребни на младите кај нас за ваква иднина?
Овде се поставува прашањето за претприемничките компетенции, бидејќи знаењето, вештините и ставовите (или „начин на размислување“) е тоа што е потребно за младите да напредуваат. Во 2015 година, Светскиот економски форум разгледуваше како се менуваат потребните вештини за вработување (Слика 1). Ова го потенцира зголемувањето на важноста на оние вештини што видеото погоре ги нарекува „вродено човечко“ во светот на работата. Јасно е дека оваа прогресија во вештините потребни за вработување вклучува

вештини кои сеуште не се широко признаени, ниту се експлицитен дел од нашите образовни системи.

Top 10 skills

in 2020

1. Complex Problem Solving
2. Critical Thinking
3. Creativity
4. People Management
5. Coordinating with Others
6. Emotional Intelligence
7. Judgment and Decision Making
8. Service Orientation
9. Negotiation
10. Cognitive Flexibility

in 2015

1. Complex Problem Solving
2. Coordinating with Others
3. People Management
4. Critical Thinking
5. Negotiation
6. Quality Control
7. Service Orientation
8. Judgment and Decision Making
9. Active Listening
10. Creativity

Слика 1: Вештини за иднината на работата, Извештај за иднината на работните места 2016 година, Светски економски форум

1.1.2 Што значи тоа за едукацијата и обуката

Децата и младите се способни да забележат можности и да предложат решенија за проблеми од реалниот свет што ги доживуваат во животот или што ги гледаат во заедницата и светот околу нив. На пример, во 2012 година, Бојан Слат имал 16 години кога на одмор во Грција го забележал загадувањето со пластика. Тој сега води волонтерски активности за чистење на океаните преку развој на напредни технологии за ослободување на океаните од пластичен отпад. Од климатските промени до бездомништвото или од охрабрување за првично гласање до зачувување на културното наследство, младите луѓе размислуваат креативно и излегуваат со нови идеи за решавање на различни проблеми. Нашите млади луѓе се граѓани и лидери кои имаат идеи да создадат иднина, а претприемничкото образование е една

можност да се зајакне нивната креативност за нови идеи и иницијатива за спроведување на истите.

Во рамките на нашата колективна човечка ДНК е да се обидеме и да додадеме вредност во нашите животи преку истражување, покажување љубопитност, поставување прашања, решавање на проблеми - вид на вештини и способности поврзани со претприемништвото. EntreComp, или Европската рамка за компетентност на претприемништво, го дефинира претприемништвото како дејствување кон можностите и идеите и нивно трансформирање во вредност за другите. Вредноста што се создава може да биде финансиска, културна или социјална. Ова е потребно за да се биде претприемач низ животот.

Претприемништво е кога ги користите можностите и идеите за да ги трансформирате во вредност за другите. Вредноста што се создава може да биде од финансиски, културен или социјален аспект

Слика 2: EntreComp дефиниција - развиен од Данската фондација за претприемништво / Млади претпријатија, 2012 година

Создавањето на вредност за другите се потенцира преку дефиницијата, како процес преку кој се користат сите надлежности што водат од креативна идеја до претприемничко дејствување кое создава вредност за другите.

- **Финансиска вредност** – создавање финансиски приходи преку услуги или производи за пазарот, може да биде преку прибирање финансиски средства, општествено здружување, мини-компанија или компанија со дејност посветена на тренинзи и работилници, вистински студентски Старт-ап бизнис или бизнис што го води училиштето или универзитетот
- **Културна вредност** – идеи што ги збогатуваат културните искуства на луѓето како што се музика, уметност, наследство на пр. реставрација на стара зграда, одржување на филмски фестивал, улична уметничка

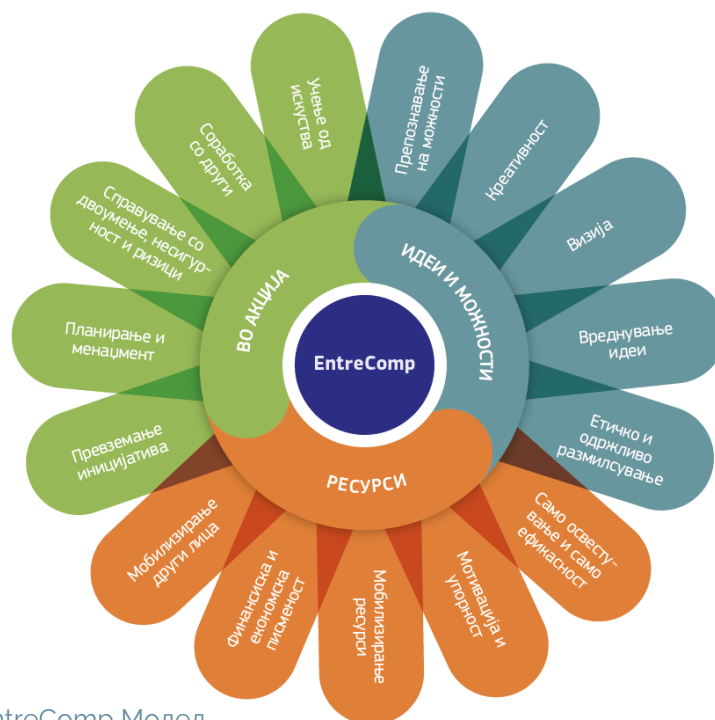

изложба, учење јазик, воздигнување на вредноста на локалното наследство или организирање на нов натпревар за танц.

- **Социјална вредност** – идеи кои ги подобруваат општествените и социјалните услови, како што се справување со локални или глобални проблеми со животната средина, намалув
- ање на осаменоста, поддршка при вработување, справување со расизам, здравствени кампањи, формирање спортски клубови во заедницата или обезбедување на нешто кое на луѓето им недостасува, на пр. редовно снабдување со чиста вода. Активностите, како студентски совети или парламенти, исто така, создаваат социјална вредност

Европските креатори на политики работеа со едукатори и експерти од целиот свет за да го развијат EntreComp како начин да објаснат што значи да се научи и познава претприемништвото - да се разложи на специфични способности или составни блокови што можат да се научат и практикуваат за да им помогнат на луѓето да развиваат различни вештини од областа на „претприемништво“ во различни области на животот.

Слика 3

EntreComp Модел

Овие составни блокови претставуваат 15 надлежности за меѓусебно групирање распоредени во три области и вкупно пет категории (види табела 1).

Идеи и можности	Ресурси	Во акција
Можности за забележување Користете ја вашата имагинација за да ги идентификувате можностите за создавање вредност	Самосвесност и само-ефикасност Верувајте во себе и продолжете да истражувате	Преземање иницијатива Одете по тоа
Креативност Развијте креативни идеи	Мотивација и упорност Останете фокусирани и не се откажувајте	Планирање и менаџмент Приоритети, организирање и следење
Визија Работете кон вашата визија за иднината	Мобилизирање на ресурси Соберете ги и управувајте со потребните ресурси	Справување со неизвесност, двосмисленост и ризик Донесувајте одлуки кои се занимаваат со неизвесност, двосмисленост и ризик
Вреднување идеи Искористете ги најголемите идеи и можности	Финансиска и економска писменост Развијте финансиско и економско знаење	Работење со останатите Тимски, соработувај и мрежи
Етичко и оддржливо размислување Проценете ги последиците и влијанието	Мобилизирање на останатите Инспирирајте, воодушевете ги и натерајте ги другите	Учење преку искуство Научете со правење

Табела 1 Претприемачки компетенции во EntreComp

Овие компетенции можат да се комбинираат на многу различни начини и ниту еден блок не е поважен од другиот. Сето тоа зависи од задачата и од тоа што поединецот сака да го гради или создаде.

Да се користи аналогија, е еден начин да се размислува за претприемничко образование кое е поддршка на студентите, така што тие можат да

комбинираат збир на градбени блокови (надлежности) за да создадат нешто од вредност за другите.

EntreComp го претставува претприемништвото како широк сет на компетенции што може да се видат во сите аспекти од нашите животи. Секој може да се однесува на претприемачки начин, вклучувајќи ги и малите деца кои покажуваат чувство на авантура и разигран дух. Најмногу од сè, учениците од сите возрасти можат да ги развијат или зајакнат овие компетенции преку своето образование и искуство.

АКТИВНОСТ

ИСТРАЖУВАЊЕ - EntreComp цвет

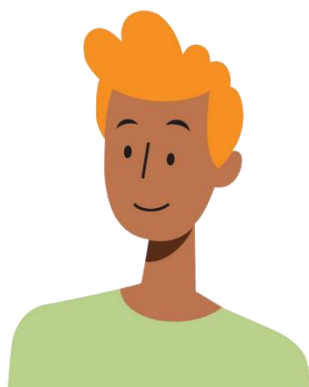
ИСТРАЖУВАЊЕ - EntreComp цвет - ова е онлајн алатка што ги објаснува EntreComp компетенциите за наставниците. Можете да ја истражите секоја компетенција и да го преземате целиот пакет EntreComp наставни картички

Водич: <https://s.surveyanplace.com/entrecompflowermk>

1.1.3 Како се користи EntreComp во вашата земја?

Сите земји-членки официјално се согласија за дефинирање и разбирање на клучната компетентност во претприемништвото, покажано преку EntreComp, како една од осумте клучни компетенции во рамките на Европската рамка за клучни компетенции за доживотно учење.

Како и да е, секоја земја се повикува, користи или вградува EntreComp различно преку своите системи за образование и обука (Табела 2).

Белгија (Фландрија)	Од 2019 година, рамката EntreComp експлицитно е вклучена во новиот закон за образование, за да се демонстрира новиот фокус на претприемачкото учење, далеку од учење на деловни вештини и кон пристап со поширока компетентност. Компетентноста на претприемништво, разбрана со користење на EntreComp, сега се применува во настава, цели на учење и оценување за секој предмет, како една од трансверзалните компетенции релевантни за сите области.
Финска	Финска го користеше EntreComp како основа за сеопфатен преглед на одредбите за стручно образование и обука за претприемачко учење и сега ја поддржува алатката за самооценување на наставниците поддржана од Министерството за образование и култура и Финската национална агенција за образование, „Алатка за мерење на образованието за претприемништво ‘
Македонија	Националната стратегија за претприемачко учење ја истакнува важноста на оваа компетентност, а тоа се реплицира во Стратегијата за образование за 2018 година. EntreComp најчесто се користи како основа за претприемачко предавање и учење во земјата. Покрај тоа што се признава како трансверзална компетентност релевантна за сите субјекти, претприемачкото учење е исто така вклучено како самостоен предмет во рамките на средното образование.
Шпанија	На национално ниво, клучната надлежност на претприемништвото е во рамките на законот за образование во 2015 година и мора да биде тесно поврзана со целите на учење дефинирани за основно, средно и високо образование. На ниво на автономни заедници, значително е преземање на EntreComp во регионалната политика и практика. На пример, Екстремадура нуди пакет материјали од основно до стручно образование и обука кои се дополнети со EntreComp.

Табела 2 Референци до EntreComp во различни европски земји

LoopMe ИНДИВИДУАЛНА ЗАДАЧА 1.1 - Истражи го EntreComp

Користејќи ги наставните картички EntreComp преземени во претходната вежба, изберете една од 15-те компетенции во EntreComp и размислете што значи оваа компетентност за вас лично.

Разговарајте за вашата избрана EntreComp компетенција со колега во образование. Дали ги имате истите перспективи што значи оваа компетенција за учениците?

ИЗВЕШТАЈ - Споделете повратна информација со вашиот тренер во [LoopMe](#) - кликнете на копчето ИЗВЕШТАЈ подолу.

1.2 Вреднување на претприемачката едукација за сите

1.2.1 Вреднување на претприемачките компетенции кај вашите студенти

Кое образование го цените или сметате дека е важно? Што сакате вашите студенти да знаат, разбираат и да можат да прават кога ќе го напуштат вашето училиште или универзитет? Дали вашиот одговор вклучува некое од следново: „добар во комуникација“, „креативен“, „имагинативен“, „тимска личност“, „мотивиран“, „самосвесен“, „доволно уверен за да се справи со неуспех“, „упорност“, „етичност“ и „одржливо дејствување“? Ако е така, веќе го цените образованието за претприемништво.

Организациите како што е Европската Комисија и се поголем број влади знаат дека претприемничкото образование е важно во брзо менување на светот. Тие сакаат да го видат ова почесто во училиште. Тоа е затоа што овој пристап кон учење може:

1. Да ви помогне **да создадете основа на природната љубопитност и креативност на учениците**, на пр. давајќи им простор, време и ресурси да ја истражат нивната непосредна околина
2. Да ви помогне да ги **вклучите учениците** во предизвикувачки проблеми во реалниот свет, овозможувајќи им да го применат своето учење надвор од училницата, на пр. преку проекти во заедницата
3. Да ви помогне да ги **подготвите учениците** со знаење, вештини и ставови што им се потребни за иднината и кои се со голема побарувачка, на пр. решавање на проблеми, флексибилно размислување и креативност
4. Да ви помогне да ги **зајакнете врските помеѓу училиштата и надворешниот свет, честопати подобрувајќи ги изгледите за вработување на учениците**, на пр. поврзување на заедницата и бизнисот со она што е научено во училницата, вклучување на потенцијални работодавци во формално оценување, преку учење, користење на шеми за практична работа или посети од бизнис претставници за да зборуваат за нивните животи и работа.

5. Да ви помогне да ги **поддржите учениците да придонесат кон поинклузивно општество**, на пр. преку споделување модели на позитивна улога на недоволно застапени групи како што се жени, мигранти, лица од етничко малцинство и лица со посебни образовни потреби.

Сепак, постојат предизвици што треба да се надминат. Овие вклучуваат недостаток на време кај наставниците во наставната програма, нефлексибилни цели и задачи на наставните програми, несоодветно знаење и професионална обука или ограничени претприемачки контакти со светот надвор од училиштето. EntreCompEdu и овие модули за континуиран професионален развој се дизајнирани да ви помогнат да ги надминете овие предизвици.

1.2.2 Вреднување на претприемачкото образование за вашата настава

За да покажете дека го цените образованието за претприемништво, постојат четири работи што можете да ги направите, сите овие се клучни принципи за вашето учество на оваа обука.

1. Изградете знаење и разбирање за претприемачкото образование во вашата настава

Преку овие модули ќе обезбедиме низа задачи за проширување на вашето знаење. Овие задачи ќе вклучуваат предложени читања, дискусии, набудувања и размислувања. За да извлечете максимум од материјалите, тогаш треба да се вклучите во овие вежби! Овие два документа се основните текстови за да започнете да го подобрувате вашето разбирање за образованието за претприемништво - погледнете и читајте!

Вашите доделени читања...	Што нудат тие...
EntreComp во акција [препорачан а почетна точка]	<p>Овој документ се фокусира на рамката EU-EntreComp и е практичен водич за тоа како да се разбере и да се користи EntreComp. Тоа ви покажува како секоја надлежност на EntreComp се расчленува понатаму во теми на учење, обезбедувајќи појасен мост помеѓу компетенциите и учењето. Ова може да послужи како информација за дизајнот на наставната програма, да поставите цели на учење и да ги идентификува резултатите од учењето за претприемашвото.</p> <p>http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC109128/jrc109128_entrecomp_into_action_-_final.pdf</p>
EntreCompEdu: Рамка за професионална компетентност за наставници и обучувачи	<p>Обезбедува подетален опис за надлежностите во рамките на EntreCompEdu програмата. Ви овозможува да видите зошто и како нивното вклучување, во рамка за професионална компетентност, која ги поддржува наставниците и обучувачите да ги презентираат надлежностите на EntreComp преку нивното предавање.</p> <p>https://issuu.com/bantaniedu/docs/entrecompedu_framework_mk</p>

Табела 3 Клучни референци за проширување на вашето претприемачко знаење и разбирање

2. Улогата ги моделира претприемачките однесувања што ги очекувате од студентите

Кога ги читате компетенциите споменати во EntreComp, треба да стане јасно дека многу од овие се усогласуваат со што добро учење е на пр. да се биде креативен (1.2), да ги мотивира студентите (2.2) и вештини за планирање и управување (3.2).

Една од карактеристиките на претприемништвото - создавање вредност - треба да биде во тесна врска со она што сакате да го направите. Вашата добра настава има за цел да додаде вредност на знаењето на студентите.

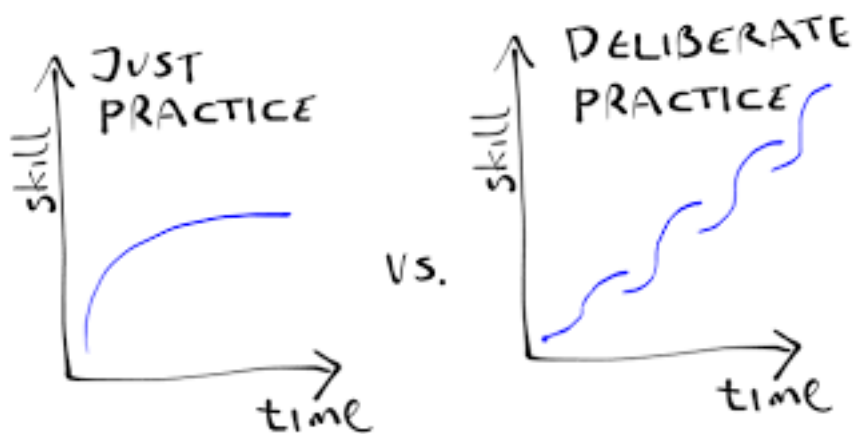
Така, во некои случаи може да откриете дека едноставно рафинирањето на она што го велите и правите може да ги инспирира учениците да се однесуваат на претприемачки начин. На пример, ако предавате историја, можете да користите примери на претприемничко однесување на луѓето во минатото. Или во наставата по математика може да се фокусирате на реалниот свет преку примена на вештини во нумерирањето на деловни лица. Во други случаи, можеби ќе треба да го преиспитате вашиот радикален пристап, така што ќе се истакне посебноста на претприемништвото. На пример, менувајќи го својот педагошки пристап, за да им понудите на студентите поголеми можности за соработка, поставете ги прашањата „Што ако...?“ и вклучете се во проекти во заедницата надвор од училницата.

3. Користете интенциона или намерна практика за развој на вашите надлежности

Концептот на намерна практика се потпира и е клуч за вашето учество во оваа програма за обука на наставници, барајќи од вас намерно да го вежбате тоа што го предавате во модулите (внатре и надвор од училницата) и со вашите ученици.

Теоријата беше воведена од Андерс Ериксон, кој истражуваше како луѓето во различни сфери на животот станале најуспешни во своите полиња, како што се спортот, бизнисот и музиката. Едно нешто што овие луѓе имаат заедничко, Роналдо, Бил Гејтс и Битлси е нивната посветеност да ги подобрат своите перформанси преку практика на наменски, фокусиран и систематски начин. Ова не е само повторувана практика (Слика). Наместо тоа, тој има намерно фокусирање на избор на вештини за подобрување. Вклучува прецизни повратни информации од тренери за знаење и преку проба и грешка се врши рафинирање на овие вештини на долг временски период.

Слика 4 Разликата помеѓу редовната и намерната практика

Преку мали чекори и постапувајќи според повратните информации, секој може да ги подобри своите перформанси во сите сфери на животот, вклучително и вие како наставник-истражувач на нови начини за олеснување на учењето и оценувањето.

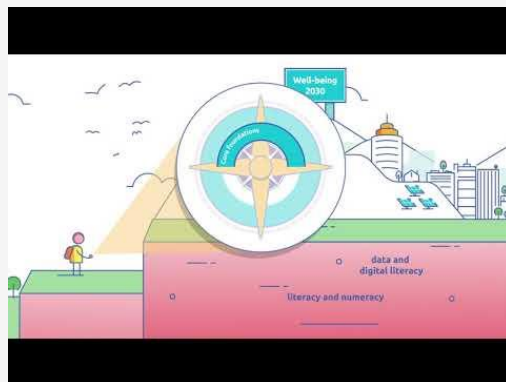
ЛоорМе ИНДИВИДУАЛНА ЗАДАЧА 1.2 - Компасот за учење 2030

За да добиете чувство за тоа каде претприемничкото учење се вклопува во поголема едукативна слика, погледнете го ова кратко видео на Компасот за учење 2030 изработено од Организацијата за економска соработка и развој.

Потоа, размисли за следниве две прашања:

1. Која карактеристика е додадена за да создадеме вредност, што е во срцето на претприемачкото учење?
2. Кои се клучните пораки што ги пренесува видеото што ве тера да размислувате различно за вашата практика? (Може да размислите за влијанието врз вашата практика од различни перспективи, како што се самите себе, вашите предавања, студенти, теми, колеги, итн.) вашите искуства, вашите работни методи).

Споделете ги вашите размислувања во ENTRECOMPEDU Модул 1 Задача 1.2

Водич: https://youtu.be/M3u1AL_aZjI

ВИДЕО ТРАНСКРИПТ:

Компасот за учење

Исто како што компасот ги ориентира патниците, компасот за учење на ОЕЦД укажува на тоа како студентите можат да се движат низ несигурен и брзо менувачки екосистем за да помогнат во обликувањето на иднината што ја сакаме. Тоа е рамка за учење во развој, што помага да во создавањето на заеднички јазик и разбирање за целите на широко образование. Ко-креирана е од креатори на политика, истражувачи, училишни водачи, наставници и студенти од целиот свет. Компасот за учење на ОЕЦД ги дефинира компетенциите - составени од знаење, вештини, ставови и вредности - кои им се

потребни на студентите за да ги исполнат своите потенцијали и да придонесат за благосостојбата на нивните заедници и планетата. Кога студентите го држат компасот за учење, тие равиваат способности - за поставување цели, за размислување и одговорно постапување, за да влијаат на промените, да дејствуваат, наместо да дозволат да се дејствува врз нив. Но, студентот не е сам во ова. Тој или таа е опкружен/а со врсници, родители, наставници и заедницата, сите комуницираат со ученикот и го водат кон благосостојба. Компасот за учење покажува дека на студентите им требаат некои основни темели пред да можат да тргнат кон благосостојба. Тие вклучуваат не само писменост и математичност, туку и податоци и дигитална писменост, физичко и ментално здравје и социјални и емоционални основи. За да ја обликуваат својата иднина и иднината на општеството, учениците треба да развијат одредени трансформативни компетенции. Тие се дефинирани како можност за создавање нова вредност, смирување на тензиите и дилемите и преземање одговорност за своите постапки. Овие компетенции се развиваат преку цикличен процес на учење - предвидување, дејствување, рефлексивност. Како што учениците стануваат поадаптивни и рефлексивни и преземаат соодветни активности, тие постојано го подобруваат нивниот начин на размислување. Иако може да има многу визии за иднината што ја сакаме, благосостојбата на општеството е заедничка дестинација. Компасот за учење на ОЕЦД ги насочува учениците од сите возрасти кон таа подобра иднина.

1.3 Разбирање на начинот како студентите развиваат претприемнички компетенции

1.3.1 Водечки принципи на ефективна претприемачка педагогија

Како наставник, она што го кажувате, мислите и правите во училницата навистина е важно. Наставата е единствениот и најважен фактор врз основа на кој вршиме подобрување на учењето на учениците.¹ Природата на претприемачките компетенции или предности (на пр. креативност, преземање ризик и работа со други) ја зголемува важноста на улогата на наставниците уште повеќе преку поголем фокус на процесот на учење. Ова е затоа што честопати тешко достапните компетенции што се гледаат во „EntreComp“ се развиваат со поминување низ искуства на учење, реакцијата на овие искуства и повторно учење преку истиот тој процес.

Овој професионален развој идентификуваше шест водечки принципи преку кои наставниците можат да ја зголемат можноста учениците да развиваат претприемачки компетенции преку искуства за учење во и надвор од училницата.

Веројатно ќе ги препознаете повеќето или сите овие. Но, клучна точка за која треба да размислите е степенот на кој вашата педагогија се заснова на овие принципи секој ден.

Тука ги воведуваме овие водичи, а курсот ќе се заснова понатаму во преостанатите модули.

1. Олеснето креативно размислување во текот на целиот процес на учење

Пред повеќе од шеесет години, се сугерираше дека одговорноста на наставниците е да „идентификуваат креативни таленти и да обезбедат вид на

---

¹ Sutton Trust (2011) Подобрување на влијанието на наставниците врз постигањата на учениците во Велика Британија – привремена откриција, Sutton Trust.

вкупно опкружување што ќе го олесни неговиот развој и изразување".² Сега знаеме дека таков „талент“ не е ограничен на неколку уметнички лица. Секој има потенцијал да биде креативен и на начини што се протегаат далеку над уметноста. Историски гледано, поттикнувањето на креативноста не е приоритет за образовните системи. Како резултат на тоа, изразена е загриженост дека креативноста на учениците се намалува и нивното целокупно образование³ (погледни модул 4, размисли подлабоко 4.1). Во поново време, сепак, има повеќе ветувачки знаци. Креаторите на политики, дизајнерите на наставните планови и практичарите наоѓаат начини за поттикнување на креативно размислување низ предмети и во најразлични контексти, без да ја губат во предвид потребата да се следат високи стандарди во области како што се писменоста и математиката.

Олеснување на креативното размислување во текот на процесот на учење значи да им се помогне на учениците да истражуваат и оценуваат повеќе идеи за да создадат вредност. Тоа значи да ги охрабрувате учениците да прашуваат за можностите и да бидат прилагодливи на различни идеи и решенија. Им дозволува да ги испробаат идеите, да прават споредби и постојано да размислуваат за прилагодување и корисноста на нивните предложени решенија за проблемите. Создавањето идеи кои имаат вредност за себе, а потоа и за другите е во суштината на тоа што значи да се има претприемачки особини каде креативноста е движечка сила зад овие идеи и начинот на кој тие се дизајнирани и имплементирани.

2. Провира активно претприемачко учење преку контексти во реалниот свет

Активното претприемничко учење се јавува кога учениците се занимаваат со автентични активности што го стимулираат креативното размислување.

---

² Hahn, M. (1968) Преглед на истражувања за креативноста, Универзитет во Минесота, стр.1.

³ Kyung Hee Kim (2011) 'Креативните кризи: Намалувањето на резултатите од креативно размислување на тестовите за Torrance на креативно размислување', Списание за истражување на креативноста, 23:4, 285-295.

Спротивно на тоа, пасивното учење е поврзано со ученици кои седат на своето место во одделение каде наставниците „зборуваат и пишуваат на таблата“ или работат преку вежби од учебници, за кои е потребно малку размислување. Ова наликува на парадокс и разликата не е секогаш јасна. На пример, студентите можат активно да слушаат предавање одржано од анимиран звучник кој ги поттикнува да размислуваат длабоко за проблемите и да размислуваат за тоа што значи ова. Подеднакво, на поединците може да им се обезбедат практични задачи и можности да соработуваат со другите, но имаат мал напредок во нивното учење затоа што задачите се премногу површни.

Од друга страна, сепак, претприемачкото учење најдобро се промовира кога студентите имаат редовни можности да комуницираат со светот надвор од училищата. Ова се состои од вклучување во ситуации и проблеми во реалниот свет, во заедницата и подалеку. Го надминува системот на посетеност каде студентите се во голема мерка пасивни приматели на информации, кон активности како што се проекти во заедницата, планирани, развиени и оценувани од студентите во соработка со други.

Ова може, на пример, да вклучува работа со студенти во други училишта или колеџи, родители, заедници и граѓански лидери, или претставници од бизнис или индустрија. Импулсот за еден ваков проект можат да вклучува едноставно прашање што го поставуваат учениците за нивната заедница, набудување за нивната околина, тематски вести, сценарио засновано на проблем презентирани од наставникот кое нема јасен одговор, или еволуирачки проблем како се одвива истрагата, за вести, за јавни работи.

3. Негување на соработка во и надвор од училиштето

Стара африканска поговорка сугерира дека - ако сакате да одите брзо, одете сами. Ако сакате да одите далеку “одете заедно.”⁴ Едно од клучните наоди што произлегуваат од истражувањето засновано на мозокот е дека ние сме

---

⁴ Cited by Hemming, H. (2011) Заедно, John Murray, стр.63.

створени за да се поврземе со другите. Невронаучниците открија дека самиот дизајн на нашиот мозок е дружеубив.⁵ Кога луѓето ќе се запознаат, јамката за повратни информации започнува додека мозоците испраќаат и примаат проток на сигнали. Младите луѓе, исто така, се задоволуваат од тоа да бидат член на врсничка група и да разговараат едни со други. Тие имаат потреба од заедништво. Како животна вештина, студентите треба да научат како да разменат искуства со другите луѓе. Тие треба да развијат социјална и емоционална компетентност така што треба да се вклопат во работното место, да воспостават трајни врски и да споделуваат интереси со другите. Фондацијата за поддршка на образованието (EEF, 2018) го дефинира заедничкото учење како “пристап што вклучува ученици кои работат заедно на активности и задачи за учење во доволно мали групи, за кои секој може да учествува во назначената колективна задача. Учениците може да работат на одделни задачи, придонесувајќи за целосен исход или да работат заедно на заедничка задача.”⁶ EEF тврди дека влијанието на заедничкото учење е постојано позитивно, иако признава дека големината на групата и лошото планирање може да влијае на ова. Највлијателното учење се случува кога задачите се добро дизајнирани и има време учениците да разговараат и да комуницираат.

4. Ги охрабрува студентите да создадат вредност за другите преку нивното учење

Педагогија за создавање на вредност е кога наставниците ги поддржуваат своите ученици да учат со примена на нивните надлежности (идни или постојни) за да создадат нешто од вредност за најмалку еден надворешен чинител. Ова може да биде чинител надвор од сопствената група, час или

---

⁵ Goleman, D. (2007) Социјална интелигенција, Arrow Books.

⁶ EEF (2018) Прирачник за учење и учење - заедничко учење. Проектот за соработка на учење (2018) е мрежа на наставници што споделува ресурси за поддршка на ефективна работа во групите и „разговор за учење“, www.collaborativelearning.org

училиште. Вредноста што ученикот ја создава за некој друг може да биде економска, социјална или културна.

EntreComp експлицитно ја препознава вредноста на учењето што создава вредност за другите (види ја дефиницијата во претходните задачи) како средство за развој на претприемачки компетенции. Станува збор за студенти кои се ангажирани на ниво што претходно не го искусиле со експлицитно знаење дека нивното учење носи вредност надвор од нивната училница и знаење за тоа што се вреднува. Целта од гледна точка на наставникот за оваа поставеност е подлабоко учење, а средството е тоа што им се дава моќ да создадат вредност за другите. Овој пристап може да влијае на ангажманот на⁷, бидејќи учениците стануваат помотивирани создавајќи вредност за некој друг.

5. Стимулирана рефлексивност, флексибилно размислување и учење од искуство

Рефлексивната практика многу години се поддржува како значајно средство за поддршка на професионалниот развој на наставниците.⁸ Една од целите е да се зголеми свеста за сопственото учење и ефективност од различни гледишта. Така, на пример, Брукфилд сугерира да се учат лекции низ четири призми: наставникот, учениците и ставовите на колегите и пошироката стручна литература (види Модул 5). Споредбата и размислувањето за овие ставови им овозможува на наставниците да добијат комплетен поглед на влијанието на нивното предавање врз учењето на учениците.

Ова значи дека наставниците треба да бидат со отворен ум и да размислуваат флексибилно на начинот на кој пристапуваат кон нивното планирање, настава и оценување. На моменти, тие можат да планираат лекции по патот на пропишаните цели за учење, но во други прилики планираат на отворен начин

---

⁷ Проверете ја референцата

⁸ Kolb, D. A. (1984). Експериментално учење: Искуството како извор на учење и развој. Englewood Cliffs, N.J., Prentice-Hall; Schön, D. A. (1987). Едукација на лекар за размислување: Кон нов дизајн за настава и учење во професиите. San Francisco, Jossey-Bass; Dewey, J. (1910). Како ние мислиме. Boston, D.C. Heath & Co.

на кој студентите ги поставуваат своите цели што се надеваат дека ќе ги постигнат во претприемачки проект. Ова бара подготвеност да научиме од искуство, да прифаќаме грешки како дел од таквото учење и да превземеме ризици во наставата и учењето. Со моделирање на ваквите однесувања, наставниците создаваат вид клима што е погодна за учење на претприемништво. Овозможувајќи им на учениците да ги практикуваат овие однесувања, тие го поттикнуваат развојот на компетенциите за претприемништво.

6. Создавање услови за претприемнички предности, експлицитниот модел во учењето и проценката

Во последно време, сè повеќе се нагласува дека процесот на учење е видлив за учениците и наставниците. Најпознато, Нон Хати ја нагласува потребата наставниците да бидат јасни во врска со нивните практики и ефектот што тие го имаат врз учењето на учениците. Успех, за Хати, е кога учениците стануваат свои учители.⁹ Истражувачите од универзитетот Харвард, исто така, ја истакнаа важноста да се направи размислувањето (што се крие во нашите глави) видливо, така да се овозможи размислувањето да се подобри.¹⁰ Тие предлагаат употреба на разни рутини на размислување, кои се едноставни структури поврзани со различни типови на размислување. На пример, да ги охрабрат учениците да размислуваат за тоа како и зошто се менува нивното размислување, тие ја користат структурата: „Порано размислував ... сега мислам ...” Многу училишта ја користат структурата „Размисли-Сподели“ за да го олеснат расудувањето и објаснувањето преку поврзана дискусија.

Слично на тоа, за подобрување на квалитетот на претприемачкото учење треба да го разјасниме она што се очекува од студентите. Ова значи, на часовитите тие да бидат јасни во врска со целите и критериумите за учење на претприемништвото за да се постигнат овие цели. Ги повикува наставниците

⁹ Hattie, J. (2013) Видливо учење за наставниците: Максимизирање на влијанието врз учењето, ротирање.
¹⁰http://www.visiblethinkingpz.org/VisibleThinking_html_files/01_VisibleThinkingInAction/01b_WhyMake.html

да ја усогласат својата проценка кон целите и да обезбедат учениците да имаат доволно можности да покажат компетентност за претприемништво. Наставата од часовите и повратните информации (од наставници, студенти и други) треба сеопфатно да се насочат кон развој на претприемачките предности и фокусот да биде на тоа колку добро соработуваат учениците за да ги претворат своите идеи во акција. На кратко, создадете вредност за другите. Ова е огромна потреба затоа што премногу често претприемачките компетенции не се видливи во тековните процеси на учење и оценување.¹¹

1.3.2 Како теориите за учење се поврзуваат со претприемачкото образование

Теориите за учење се објаснувања за тоа што точно се случува кога учиме. Основното разбирање за тоа како настанува учењето е од суштинско значење за предавање на компетенциите за претприемачи.

Зошто е корисно да се знаат овие? Тоа е основа на градење на претприемачките компетенции во целиот спектар на образование и обука. Секоја од овие теории имаат одредено влијание врз претприемачките практики и се релевантни за развој на некои или сите важни квалитативни карактеристики на претприемачката личност.

Социјален конструктивизам- учењето го гледа како активен процес на создавање значење преку интеракција со други користејќи културни „алатки“, како што се јазик, книги, социјални медиуми и симболи. Како такво, најдобро е да се смета како теорија за „чадор“ според која се препорачуваат многу пристапи, на пр. учење засновано врз истрага, учење базирано на проекти, учење базирано на проблеми [овие се дискутираат во модулот 3].

Бихевиоризам го објаснува учењето како одговор на стимул, на пример во одговорите на учениците на прашања од наставници или одржување на

---

¹¹ Eurydice (2016) Entrepreneurship Education at School in Europe Образование за претприемништво во училиштата во Европа, Европската комисија.

натпревари за млади иноватори. На наједноставно ниво, тоа рефлектира став дека учењето дава резултат преку настава со раскажување. Може да се види и во програми засновани врз компетенции, каде што учениците се набљудуваат како изведуваат вештини, на пример, во поставките за стручно и техничко образование. Додека однесувањето не е популарна теорија на учење - особено за развој на компетенции за претприемништво, таа е една од теориите за учење што го обликува претприемничкото образование. На пример, ако наставникот има натпревар кој делува како поттик за учење, тогаш ова е пример за теорија на однесување во пракса.

Когнитивизам учењето го гледа како промена во менталните процеси, како што е набудување и категоризација. Тврди дека бихевиоризмот премногу става акцент на отворено однесување за да се објасни учењето. Наместо тоа, когнитивистичките психолози се фокусираат на она што се случува во умот и важноста на меморијата и градењето на претходно знаење. Акцент е ставен на развој на вештини за планирање и самоуправување преку употреба на визуелни алатки, мапи на умови и табели со граници.

Хуманистичка теорија ја нагласува својствената добрина кај луѓето и нивниот капацитет за учење за раст и само-насочување. Го гледа учењето како „лична режија“, лично исполнување и сугерира когнитивизам да ја минимизира улогата на емоцијата. На пример, да научиш да управуваш со недостатоци е животна вештина. И високо креативните луѓе известуваат дека чувството за исполнетост што го добиваат од нивната работа е многу важно за нив. Оваа теорија може да се види во пракса кога студентите придонесуваат за проектите во заедницата „да вратат нешто“, додавајќи и социјална вредност.

Теорија на социјално учење (подоцна преименувана во социјална когнитивна теорија) се базира и на однесувањето и на когнитивистичките погледи. Смета дека учењето се случува кога поединците комуницираат со другите и нивната околина. Ова е кога поединците учат како 'се вклопуваат' со другите и какво однесување е соодветно во конкретни контексти. Програмите за менторство

и учество во мрежни претприемачки делувања се примери на оваа теорија во акција.

Конективизам е неодамнешна теорија која сугерира дека во ера на технологиии ние сè повеќе учиме за формирање на врски (јазли) во рамките на дигиталните мрежи. Овие јазли можат да бидат луѓе или ресурси, како што се социјалните медиуми. Конективизмот заостанува зад ваквите движења како отворените курсеви преку интернет и важноста на мрежните претприемачи (види модул 5).

Комплексноста на претприемачкото учење значи дека една теорија не може да се користи самостојно и во целост. Со текот на времето, бихевиористичките, когнитивистичките, хуманистичките, социјалните и конструктивистичките теории имаат сите различни степени на влијание во објаснувањето за тоа како се појавува претприемничкото учење.¹² Како и да е, во последниве години се оддалечи од објаснувања кои го потенцираат „учењето од експлицитна инструкција и на претходно дефинирани начини“ (когнитивистички и бихевиористички теории) кон оние што го потенцираат претприемачкото учење како процес од којшто концептите се изведени и модифицирани во светлината на искуството (социјално и искуствено учење).¹³ Robinson et al (2016) сугерираат дека може да биде поволно за наставниците и истражувачите да се повикуваат и да комбинираат различни теории на учење со цел да ја промовираат претприемачката свест.¹⁴ Теориите за учење се важни затоа што тие ги оспособуваат наставниците, како професионалци, да донесуваат одлуки врз основа на информации и да ги оправдаат своите одлуки на другите.

---

¹²Toutain, O. and Byrne, J. (2012) 'Теории за учење во претприемништво: нови перспективи, документ за конференција, Академија за менаџмент конференција. Достапно на: https://www.researchgate.net/publication/265087921_Learning_theories_in_entrepreneurship_new_perspectives;

¹³ За целосна дискусија, погледнете Harrison, R. and Leitch, C.M. (ed.) (2008) Претприемачко учење: Концептивни рамки и апликации, ротирање.

¹⁴Robinson, S., Neergaard, H., Tanggaard, L. and Krueger, N. (2016), 'Нови хоризонти во претприемништво: од водење на наставници до учење во центарот на учениците ', Образование + Обука, том. 58 бр. 7/8.

Задача за обука LoopMe 1.3 - Разговарајте за водечките принципи

Кои од водечките принципи сеуште се вклучени во предавањето? Сподели пример.

Врз основа на принципот на намерна практика (види 1.2), како би можеле да се заложите за подобрување на вашата професионална компетентност во еден од водечките принципи за кои не сте толку запознаени? Кој може да биде добар тренер или извор на професионален совет? Или каде на друго место може да добиете квалификуван фидбек?

Споделете ги повратните информации во LoopMe Модул 1 Задача 1.2 - кликнете на копчето ИЗВЕШТАЈ подолу.

LoopMe ГРУПНА ЗАДАЧА: Представете се во групниот форум!

Групниот форум во LoopMe е простор за споделување размислувања со другите учесници на курсот.

Одете таму и претставете се со споделување на вашето (1) име, (2) искуство во образование, (3) вашата земја и (4) одговорете на следното прашање: Кои се вештините за кои сметам дека се најважни за младите да се развиваат во иднина?

УПАТСТВА: Како да се стигне до групниот форум - врската и инструкциите се во МОДУЛ ГРУПАТА ЗАДАЧА 1.3. Одете на LoopMe!

www.entrecompedu.eu

